

heemkundig van opzet - te beginnen met 'Grootva of Baas Brug vertelt'.

In deze negentiende eeuw is men nog niet toe aan echt didactisch en methodisch denken. De met de groeperingen variërende geschiedbeelden blijven het belangrijkste. De leerstof overheerst het onderwijs. Het kind blijft onderwijsobject.

In dit bestek is er nauwelijks iets weer te geven of te citeren uit r.k. of prot. chr. schoolboekjes. Een aardig voorbeeld is dit: Le Sage protesteert in 1837 tegen verderfelijke voorstellingen in boekjes als dat van H. Wester - in 1806 door het Nut bekroond en uitgegeven. Met name één scène (de vooravond van de dood van Karel V) wordt door hem gewraakt. Een r.k. priester geeft in zijn geschiedenisboekje een lange voetnoot, waarin dat verhaal degelijk wordt tegengesproken aan de hand van literatuur. Overigens had Wester zelf al alle voor christenen van diverse signatuur kwetsende passages geschrapt. Veel boekjes kennen een geforceerde neutraliteit - dat past bij wet en geest van het beginnende nationale onderwijs. De topics van de controverse prot. - r.k. zijn voor historici niet verrassend, de wettigheid van de Opstand, de rol en gezindheid van Willem de Zwijger, de martelaren, plunderingen, wreedheden, de vrijheid of dwang van de Hervorming. Voor prot. boekjes zijn de mis in de Dom (1672), Lodewijk XIV, Jacobus II, herstel hiërarchie (1853) e.d. heetmakende onderwerpen. Rome is te vrezen - ook al ligt het ver 'ultra montes'. Ook interne protestantse kwesties 'Remonstranten versus Contra's' vindt men er. Opvallend is in sommige boekjes de identificatie van de Lage Landen met Israël. Te bedenken is, dat voor prot. scholen bijbelse geschiedenis een zekere voorbereidende functie had.

Toch lijkt de oogst aan echt controversiële uitingen over de Anderen schaars. Waarschijnlijk waren zij in de twintigste eeuw duidelijker. Overigens waren de leerboekjes in het algemeen overladen met gegevens.

Verklaringen liggen misschien in de bescheiden of geïsoleerde plaats van de volksschool in de maatschappij, de dito positie van de onderwijzers en niet te vergeten de geforceerde neutraliteit bij het openbaar onderwijs. Tenslotte, ook hier gaat het veelal niet om de waarheid an sich. Moralisierend vindt men een verhaal stichtelijk, ook al zou het niet waar zijn. In een dreigende wanverhouding met de andere groepering heeft het geschiedbeeld een functie - ook al mist het waarheidsgehalte. Ficties en mythen hebben ook de Rooms en Protestanten tot groepen